

Reflexions i reptes en l'ensenyament de l'anglès com a llengua estrangera (o llengua franca) en l'educació primària i en l'educació secundària obligatòria

Tomàs Màrius Oliver

Pere Moyà

Luis Vidaña

RESUM

L'Institut d'Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu de les Illes Balears (IAQSE) i la Direcció General de Formació Professional i Formació del Professorat volem aportar una sèrie d'informacions i idees i fer-nos preguntes per a la millora del procés d'ensenyament-aprenentatge de l'anglès als centres educatius de la nostra comunitat.

L'anglès, juntament amb les matemàtiques, ocupen els darrers llocs pel que fa a resultats acadèmics positius dins l'ensenyament obligatori i, per tant, cal cercar propostes de millora que puguin conduir a l'èxit educatiu.

L'expansió de la llengua anglesa en un món globalitzat ha provocat canvis en les metodologies d'ensenyament de la llengua estrangera que, afegits als canvis de rol dels docents i a les noves motivacions de l'alumnat, fan que l'administració educativa hagi regulat la normativa vigent, hagi impulsat línies i programes formatius estratègics i hagi promogut accions concretes per a la millora de la competència comunicativa en llengua anglesa de l'alumnat de les Illes Balears.

RESUMEN

El Institut d'Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu de les Illes Balears (IAQSE) y la Direcció General de Formació Professional i Formació del Professorat de la Conselleria d'Educació i Universitat queremos aportar una serie de informaciones e ideas y hacernos preguntas para la mejora del proceso de enseñanza-aprendizaje del inglés en los centros educativos de nuestra comunidad.

El inglés, junto con las matemáticas, ocupan los últimos puestos en relación a resultados académicos positivos dentro de la enseñanza obligatoria y, por lo tanto, hay que buscar propuestas de mejora que puedan llevar al éxito educativo. La expansión de la lengua inglesa en un mundo globalizado ha provocado cambios en las metodologías de enseñanza de la lengua extranjera que, añadidos a los cambios de rol de los docentes y a las nuevas motivaciones del alumnado, hacen que la administración educativa haya regulado la normativa vigente, haya impulsado líneas y programas formativos estratégicos y haya promovido acciones concretas para la mejora de la competencia comunicativa en lengua inglesa del alumnado de las Islas Baleares.

INTRODUCCIÓ

La globalització, la comunicació multicultural i la rapidesa dels canals comunicatius han contribuït a l'expansió de l'anglès com a principal llengua internacional, és a dir, com a llengua franca, i no ja com a llengua estrangera. Aquesta modificació, que podria semblar insignificant en el context del procés d'ensenyament i aprenentatge de les llengües, ha canviat completament les investigacions en didàctica de l'anglès: la importància de l'anglès estàndard i la correcció gramatical han donat pas a la competència i l'eficiència comunicativa, objectiu principal de la majoria d'estudiants d'anglès, és a dir, adquirir coneixements, actituds, cultura i les competències necessàries per a comunicar-se.

Ensenyar una llengua estrangera —no utilitzarem el concepte de llengua franca— no és una tasca fàcil i, a més, és una gran responsabilitat. El docent que es dedica a l'ensenyament d'una llengua estrangera també ha d'ensenyar a veure el món amb uns altres ulls, amb una nova mirada, per així contribuir a la comprensió entre les cultures, els pobles i les persones.

Sense la més mínima intenció de repartir culpes, ni de menysprear la tasca docent, més aviat al contrari, valorant molt la professionalitat dels docents, l'estudi de les llengües estrangeres no ha funcionat en el nostre sistema educatiu; els infants que han adquirit una certa competència comunicativa en una llengua estrangera, majoritàriament la llengua anglesa, ho han fet fora de l'horari escolar. Veiem primer quins han estat els resultats de l'assignatura de llengua anglesa en el període 2014-2017.

I. RESULTATS LLENGUA ANGLESA 2014-2017 A L'EP I A L'ESO

Amb les dades facilitades per l'IAQSE, l'Institut d'Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu de les Illes Balears, visualitzarem els resultats de l'assignatura de la llengua anglesa en el sistema educatiu obligatori i en veurem l'evolució. Intentarem esbrinar les causes d'aquests resultats.

QUADRE I. EVOLUCIÓ DEL PERCENTATGE D'APROVATS DE LLENGUA ANGLESA A L'ETAPA D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA (PERÍODE 2014-2017)

Nivell	2014-2015	2015-2016	2016-2017
1r EP	95,9	95,5	96,2
2n EP	94,4	95,7	96
3r EP	92,8	92,9	94,4
4t EP	90,8	93	94,1
5è EP	89,2	89	91,7
6è EP	86,9	89,8	90,5

Font: indicadors dels resultats acadèmics de les Illes Balears. Curs 2016-2017

A l'educació primària, en general, i al llarg dels tres darrers cursos, s'observa un increment del percentatge d'aprovat en llengua anglesa a tots els nivells de primària. Cal destacar que l'increment percentual respecte del curs 2014-2015 s'ha produït al segon cicle de primària: d'un 3,6 % al 6è nivell.

Una dada curiosa, que no surt en aquesta taula i que cal esmentar, és que l'àrea amb el percentatge més baix de recuperació després de repetir és la llengua anglesa, sobretot a 5è i 6è d'EP. (Font: document d'avaluació 10. IAQSE.)

**QUADRE 2. EVOLUCIÓ DEL PERCENTATGE D'APROVATS DE LLENGUA ANGLESA A L'ETAPA D'ESO
(PERÍODE 2014 -2017)**

Nivell	2014-2015	2015-2016	2016-2017
1r ESO	77,5	78,6	79,7
2n ESO	78,1	76,5	80,2
3r ESO	80,9	81,2	82,7
4t ESO	85,6	86,4	85,2

Font: indicadors dels resultats acadèmics de les Illes Balears. Curs 2016-2017

El percentatge d'aprovat en llengua anglesa a l'ESO en el sistema educatiu de les Illes Balears al llarg dels tres darrers cursos mostra clarament una evolució positiva. El nivell de partida, sobretot a 1r i 2n d'ESO, és significativament baix en relació amb altres matèries curriculars per la qual cosa s'observa una evolució positiva, més elevada que a 3r i 4t d'ESO durant els tres cursos. No obstant això, cal tenir present el punt de partida.

2. ELS PLANS DE FORMACIÓ DEL PROFESSORAT 2012-2016 I 2016-2020

2.1. El pla de formació del professorat 2012-2016

No és el moment ni el principal motiu d'aquest article comparar els resultats de l'assignatura de llengua anglesa en el sistema educatiu obligatori en l'àmbit estatal o en l'àmbit europeu. Tampoc volem analitzar les dades per sector social, gènere, tipologia de centres o per illes. L'objectiu que ens ha motivat a escriure aquest article és saber les causes de l'evolució dels resultats i, si és possible, veure com es poden millorar.

Fem una mica d'història de la formació del professorat, element determinant per a la millora del sistema educatiu de les Illes Balears, i en aquest cas per a la millora de la competència comunicativa en llengua anglesa.

Els percentatges d'aprovat en llengua anglesa en el període 2010-2014 són principalment fruit d'un període en el qual es va entendre l'educació com una eina per imposar normes, forçar conceptes, programar i repetir i omplir de continguts, la qual cosa no tenia gaire sentit.

El Pla de formació del professorat 2012-2016 reflectia perfectament aquesta manera d'entendre l'educació, ja que es va centrar excessivament en l'ensenyament de llengües estrangeres. L'activitat formativa «Millora de la competència lingüística en llengua anglesa» era un clàssic en tots els centres de professorat de les Illes Balears, que, per cert, varen agafar funcions d'acadèmies d'idiomes. Per altra banda, s'oferiren formacions interessants sobre metodologia AICLE, les quals es podrien haver transferit també a les llengües oficials i no oficials dels centres educatius. Ara sabem que aquest no era el camí. Calia donar un impuls a l'educació emocional, a les metodologies innovadores d'aprenentatge significatiu i cooperatiu (feina per projectes, ambients educatius, aprenentatge

cooperatiu i pedagogia holística) i a les que promouen la millora del clima de l'aula i del centre (educació emocional, pràctiques restauratives i mediació i resolució de conflictes).

QUADRE 3. EVOLUCIÓ DEL PERCENTATGE D'APROVATS DE LLENGUA ANGLESA A L'ETAPA D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA (PERÍODE 2010 -2014)

Nivell	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
1r EP	-	-	-	-
2n EP	95,2	95,0	95,2	94,2
3r EP	-	-	-	-
4t EP	89,1	89,2	90,3	90,4
5è EP	-	-	-	-
6è EP	83,3	85,2	85,6	85,8

Font: indicadors dels resultats acadèmics de les Illes Balears. Curs 2015-2016

QUADRE 4. EVOLUCIÓ DEL PERCENTATGE D'APROVATS DE LLENGUA ANGLESA A L'ETAPA D'ESO (PERÍODE 2010-2014)

Nivell	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
1r ESO	74,2	74,5	75,7	76,4
2n ESO	73,5	73,4	74,0	75,9
3r ESO	76,9	76,2	77,2	78,8
4t ESO	83,6	82,7	83,5	84,4

Font: indicadors dels resultats acadèmics de les Illes Balears. Curs 2015-2016

Hem d'afegir també que el lloc més adient per fer les formacions és el mateix centre, ja que d'aquesta manera s'adapta a la seva realitat i es promou que esdevingui línia metodològica del centre.

Una vegada finalitzat el Pla de formació del professorat 2012-2016, necessitàvem noves línies estratègiques i nous programes educatius. Quin era el motiu real pel qual necessitàvem aquest canvi de rumb en la formació del professorat?

En la introducció d'aquest article ja hem explicat que els ensenyants d'una llengua estrangera han de tenir i oferir una nova mirada del món que vivim. El paper del professorat avui en dia és més complex que mai. Els docents i els educadors en general han d'acompanyar, intervenir, motivar i en definitiva facilitar el desenvolupament de l'alumnat en els processos d'aprenentatge, amb l'objectiu final de canviar el món i fer-lo més just i més solidari.

El docent no ha de ser només un transmissor de coneixements; aquest professional ha de despertar la curiositat dels infants, els ha de despertar el sentit crític, els ha d'estimular per al coneixement i ha d'aconseguir que siguin feliços amb l'objectiu de treballar per a un món millor.

El docent ha de saber que l'alumnat es relaciona amb l'ús d'eines de comunicació de l'entorn virtual com a recurs en l'aprenentatge de l'anglès i com percep el grau que aquestes estimulen el seu interès a adquirir la llengua.

Aquest canvi de rol de l'educador, assumint noves funcions per esdevenir mediador eficaç entre l'alumnat, la formació i el coneixement per a l'acció, només es pot aconseguir treballant en equip i consensuant metodologies d'aprenentatge experiencial en què l'alumne sigui el protagonista principal.

2.2. El Pla de formació del professorat 2016-2020

Per a l'elaboració del Pla de formació del professorat 2016-2020 es varen consultar memòries dels centres de professorat del Pla Quadriennal 2012-2016, es va fer una enquesta de detecció de necessitats formatives als centres educatius, es recolliren les demandes dels diferents serveis de l'administració educativa per establir les necessitats formatives dels col·lectius específics docents. La celebració d'unes jornades de reflexió i orientació a cada centre de professorat per tal d'avaluar la formació feta fins a aquell moment i proposar noves línies estratègiques de formació va ser també una molt bona font d'informació i de detecció de necessitats de formació. En definitiva es tractava de donar resposta a les demandes reals del sistema educatiu i promoure un canvi en les metodologies d'ensenyament.

De les vuit línies estratègiques establertes en el Pla de formació per al professorat 2016-2020, és la línia cinc, **«La formació per a la millora dels processos d'aprenentatge de llengües, des de l'actualització pedagògica i didàctica, en metodologies que vinculin l'aprenentatge amb les situacions de la vida quotidiana, a partir dels projectes lingüístics de cada centre»**, la que pretén fer evolucionar positivament tant els resultats en les assignatures de llengües com els processos d'ensenyament i aprenentatge.

Els àmbits i els continguts de la formació d'aquesta línia s'han de materialitzar en formació en metodologies d'aprenentatge de llengües, formació en l'elaboració i la implementació de projectes lingüístics de centre, formació en l'elaboració de recursos i en la pràctica metodològica. Una comunitat com la nostra, que té molt d'alumnat, nouvingut i no nouvingut, amb llengües d'origen molt diverses, hauria d'adoptar un enfocament plurilingüe que afectaria significativament i positivament la motivació de l'alumne i el seu desig cap a l'aprenentatge de les llengües. El plurilingüisme suposa el desenvolupament de les competències plurilingüe i pluricultural. Cal esmentar que amb aquest enfocament el rendiment acadèmic no es veu afectat gens ni mica, encara que moltes famílies ho puguin verbalitzar, sobretot quan parlem de la llengua catalana, llengua pròpia de les Illes Balears. El que sí que afecta negativament és l'actitud negativa de pares o tutors envers l'aprenentatge de qualsevol llengua.

3. LA FORMACIÓ UNIVERSITÀRIA DELS FUTURS DOCENTS

Els plans d'estudis de mestre o els tres blocs en què s'estructura el Màster de Formació del Professorat corresponent als graduats d'estudis anglesos progressivament van donant resposta a les demandes sorgides tant en l'àmbit social com dels mateixos professionals amb la intenció que els mestres i graduats en estudis anglesos puguin assolir les competències professionals necessàries i respondre a les demandes de la societat. Crida l'atenció, però, que conceptes com: metodologies innovadores d'aprenentatge significatiu, aprenentatge cooperatiu, aprenentatge col·laboratiu, feina per projectes, ambients educatius, pedagogia holística, educació emocional, pràctiques restauratives i mediació i resolució de conflictes, entre d'altres, no apareguin en els plans d'estudis, o bé disposin de tan poc espai i temps per al seu estudi.

Sabem que en aquests moments existeixen comissions de feina que vetllen i treballen per vincular la formació inicial dels futurs docents amb la formació permanent del professorat. Valorem molt positivament la creació d'aquestes comissions.

4. EL «DECRET DE LLENGÜES»

Paral·lelament a la publicació del Pla de formació del professorat 2016-2020, el mes de juliol de 2016 s'aprovà el Decret 45/2016, de 22 de juliol, per al desenvolupament de la competència comunicativa en llengües estrangeres als centres educatius sostinguts amb fons públics de les Illes Balears, que regula l'ensenyament de i en llengües estrangeres i que entrà en vigor a partir del curs 2016-2017. El decret té per objecte establir un marc de referència a partir del qual cada centre pugui definir, en exercici de la seva autonomia, una proposta pedagògica per a l'ensenyament i l'aprenentatge de i en llengües estrangeres, amb l'objectiu de millorar-ne la competència de l'alumnat.

Una vegada disposàrem del marc normatiu de referència, és a dir, el «Decret de llengües estrangeres», i un Pla de formació 2016-2020, ho teníem tot enllestit per donar resposta a les necessitats formatives dels docents, professorat i mestres de llengua estrangera inclosos. Calia adoptar, però, més mesures que també s'aplicarien des del curs 2016-2017 per a la millora de la competència comunicativa en llengua estrangera de l'alumnat de les Illes Balears.

5. ALTRES MESURES PER A LA MILLORA DE LA COMPETÈNCIA COMUNICATIVA EN LLENGUA ANGLESA DE L'ALUMNAT DE LES ILLES BALEARS

Desdoblament de grups d'anglès a partir de 15 alumnes a ESO, programa Auxiliars de conversa, cursos gratuïts de llengua anglesa per a docents, formació en metodologies per a l'ensenyament de llengües, programa EOIES i cursos d'immersió en llengua anglesa per a alumnes són algunes de les iniciatives posades en marxa per la Conselleria d'Educació i Universitat en aquesta legislatura. Totes aquestes mesures són molt importants i segurament molt encertades, però cal fer-se preguntes i qüestionar la viabilitat, l'aplicabilitat, l'impacte que poden tenir en educadors i alumnes i, per què no dir-ho, el cost econòmic.

És indiscutiblement positiu que docents i alumnes es puguin formar en l'aprenentatge de la llengua anglesa. També ho és que els alumnes puguin participar en el programa EOIES, que els permet obtenir la certificació oficial de l'Escola Oficial d'Idiomes (EOI) en algun dels 6 nivells que s'imparteixen en les llengües estrangeres d'anglès, alemany o francès des del seu propi centre i sense cap càrrega lectiva, però hi ha altres iniciatives que mereixen que hi reflexionem i ens qüestionem la seva aplicació:

- **Desdoblament de les classes d'anglès a l'ESO**

Aquesta mesura no pot ser més que favorable, i s'ha de valorar l'esforç del Govern per mantenir-la, però ofereix garanties d'èxit? En principi es tracta d'una fórmula organitzativa que el que sí que garanteix és una millor atenció a la diversitat dins el marc de la inclusivitat, però exigeix una coordinació en horaris, una metodologia consensuada, la necessitat d'un espai, etc.; és a dir, hi ha un projecte educatiu compartit? Si aquesta mesura s'aplica amb dos metres dins l'aula, en lloc de desdoblament o separar l'alumnat, el factor útil és «la formació docent» o, millor dit, l'aprenentatge entre iguals, però no ens enganyem, també necessita un projecte educatiu compartit, almanco, entre els dos docents.

- **Cursos d'acreditació i d'actualització en metodologies per a àrees no lingüístiques en llengües estrangeres**

Les xifres són importants: el 54 % dels centres educatius públics i concertats de les Illes Balears imparteixen una àrea, matèria o mòdul no lingüístic en llengua estrangera. A més, un 14 % han optat per ensenyar una segona assignatura totalment en llengua estrangera. Dins l'estratègia marcada pel Decret de llengües estrangeres de millorar la competència del professorat de la Conselleria d'Educació i Universitat, aquests dos darrers cursos escolars, 2016-2017 i 2017-2018, s'han ofert cursos d'acreditació i d'actualització en metodologies per a àrees no lingüístiques en llengües estrangeres, destinats als docents que vulguin acreditar la capacitat per fer aquest tipus d'ensenyament. Els objectius d'aquestes activitats formatives són desenvolupar projectes AICLE (aprenentatge integrat de continguts i llengua estrangera) amb metodologies adients i amb la integració de les noves tecnologies. La pregunta que ens podem fer és: existeix una motivació real en el centre educatiu per incorporar l'ensenyament en una llengua estrangera?

- **Cursos de formació per millorar la competència metodològica en l'ensenyament de llengües estrangeres**

Igual que en l'apartat anterior, dins l'estratègia marcada pel Decret de llengües estrangeres de millorar la competència del professorat de la Conselleria d'Educació i Universitat, aquests dos darrers cursos escolars, 2016-2017 i 2017-2018, s'ha ofert formació als docents d'alguna llengua estrangera en actiu a centres públics de les Illes Balears per actualitzar la competència metodològica i els recursos per facilitar l'aprenentatge de les llengües estrangeres als alumnes de les diferents etapes educatives.

Pregunta: les activitats formatives per millorar la competència metodològica en l'ensenyament de i en llengües estrangeres van adreçades també a mestres i professors de les llengües oficials i

no oficials del centre educatiu? D'aquesta manera es promourien metodologies consensuades de centre amb l'objectiu de millorar el procés d'ensenyament i aprenentatge de les llengües en general.

• Adjudicació d'auxiliars de conversa

La Conselleria participa des de fa anys en el programa d'Auxiliars de conversa. La finalitat d'aquest programa és potenciar la competència comunicativa en llengua estrangera mitjançant la provisió d'auxiliars de conversa nadius als centres educatius sostinguts amb fons públics. Aquests col·laboradors lingüístics contribueixen a afavorir i millorar l'aprenentatge dels aspectes comunicatius de la llengua estrangera i estan repartits entre els centres de primària (CEIP), els concertats i els IES, així com les escoles oficials d'idiomes (EOI), els centres integrats de formació professional (CIFP) i els centres d'educació de persones adultes (CEPA).

En els cursos 2016-2017 i 2017-2018 s'han adjudicat més de 300 auxiliars de conversa nadius (70 % de centres), la majoria d'anglès. El Ministeri ha destacat la tasca de suport de l'equip de la Direcció General de Formació Professional i Formació del Professorat als auxiliars de conversa que arriben a les Illes Balears, per als quals s'elaboren tot tipus de guies i documents i s'organitzen jornades per facilitar que s'integrin als centres educatius de les Balears. Però estan formats en didàctica d'una llengua estrangera? Es coordinen amb el professorat del centre? Reben algun tipus de formació?

6. CONCLUSIONS

1. Les dades que proporciona l'IAQSE indiquen que els percentatges d'aprovat en llengua anglesa, després de les matemàtiques, són els més baixos tant a educació primària com a educació secundària. No obstant això, la seqüència evolutiva dels darrers cursos escolars indiquen una tendència a la millora dels resultats: a 6è de primària l'increment percentual durant els tres darrers cursos ha estat del 3,6 %, així el curs 2016-2017 s'ha superat el 90 % d'aprovat, i a l'ESO l'evolució també és positiva sobretot als nivells de 3r i 4t d'ESO.
2. L'anglès és l'àrea que l'alumnat que repeteix curs recupera amb més dificultat. Solament el 40 % de l'alumnat que la suspèn a l'etapa d'educació primària aconsegueix aprovar-la. (Document d'Avaluació IO, IAQSE.)
3. Els resultats esmentats són fruit del Pla de formació 2012-2016, el qual es va basar en l'objectiu principal de «millorar la competència lingüística dels docents en llengua anglesa», però no a ensenyar a pensar, descobrir, actuar, conviure i ser. És d'esperar que aquests resultats millorin substancialment amb l'aplicació i desenvolupament del Pla de formació del professorat 2016-2020. Encara que les decisions puguin ser ràpides, la resposta o els canvis que es puguin produir són lents. Un canvi en metodologia o simplement en organització de centre requereix esforços, recursos i, sobretot, temps.

4. Seria interessant que la formació universitària per a futurs docents anés molt més lligada a la formació permanent del professorat tant en la teoria com en la pràctica. Estem esperançats amb els resultats que les comissions encarregades de la formació inicial dels futurs mestres i professors/es ens puguin fer arribar més prest o més tard.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Rosselló V. (2011). «Cap a una educació plurilingüe: una proposta d'investigació-acció». *Revista Electrònica d'Investigació i Innovació Educativa i Socioeducativa*, v. 2, n. 2, 3-18.

Conselleria d'Educació i Universitat (Govern de les Illes Balears). Pla de formació permanent del professorat Illes Balears 2012-2016. <<http://weib.caib.es/Formacio/planificacio/pla-de-formacio-permanent-del-professorat-2012-16.pdf>>.

Conselleria d'Educació i Universitat (Govern de les Illes Balears). Pla de formació permanent del professorat Illes Balears 2016-2020. <http://weib.caib.es/Formacio/planificacio/pla_formacio_2016_2020.pdf>.

Departament d'Inspecció Educativa i Direcció General de Formació Professional i Formació del Professorat (Conselleria d'Educació i Universitat). Guia per a la elaboració del projecte lingüístic de centre (2016).

Cavalheiro, Lili. «Reflections on ELT pedagogy: Functioning and communicating». *Sintagma*, 25 (2013), 7-18.

Adame, Teresa et al. (2011). «La formació inicial del mestre en la Facultat d'Educació de la Universitat de les Illes Balears», a *InnovIB. Recursos i recerca educativa de les Illes Balears*, volum 2. Palma: Universitat de les Illes Balears / Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears.

Editorial (2007). «La batalla que cal guanyar en l'aprenentatge de les llengües», *Comunicació Educativa*, n. 20, 3.

Artigues Bonet, Antoni (2002). *Lingüística: estudis de mestre de llengua estrangera*. Palma: Universitat de les Illes Balears.

Diversos autors (1997). *Premi John McDowell 1996. Premi a la innovació i la recerca en l'ensenyament de l'anglès com a llengua estrangera i del català com a primera o segona llengua*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

Bernaus, Mercè (1995). *The role of motivation in the learning of English as a foreign language*. BELLS: Barcelona English language and literature studies, Vol. 6, p. 11-21.

IAQSE (2017). *Indicadors de resultats acadèmics de les Illes Balears (curs 2016-2017)*. Educació primària, educació secundària obligatòria i batxillerat.

IAQSE (2016). *Indicadors de resultats acadèmics de les Illes Balears (curs 2015-2016)*. Educació primària, educació secundària obligatòria i batxillerat.

IAQSE (2018). *Document d'avaluació 10. La repetició escolar a l'educació primària: causes i efectes*.